

Eserleri. 1. Cizyedar Tarihi. Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcü't-tevârih* adlı eserinin ayıklanmış (tenkih) şeklidir. Kendisini Ahmed b. Cizyedar olarak tanıttığı için eseri de bu adla anılmıştır. Eserin yazılış sebebini açıkladığı giriş kısmında hastalığının etkisiyle evinde kaldığı sırada tarihle uğraştığını, *Tâcü't-tevârih*'i okuduğunu ve eseri "kızbden eser" olmadığını için çok beğendiğini söyler. Ancak tımarlaklı üslûbundan dolayı cümlelerin güç anlaşıldığını düşünerek onu kısaltıp daha sade bir hale getirmek istemiştir. Bunun üzerine, *Tâcü't-tevârih*'i, seciyeli ifadeleri ve yararlanılan kaynakların isimlerini dışarıda bırakarak yeniden düzenlemeye girişmiştir. Hastalığının artması yüzünden hazırladığı müsveddeyle bir süre ilgilenememiş, iyileşince de eser üzerine yeniden çalışmaya başlamıştır. Bu arada Bursa'ya gelen Kaptanıderyâ Gazi Hasan Paşa'ya padişah ve evliya türbelerini gezdirirken onun ziyaret ettiği hükümdarlar hakkında kendisinden kolay anlaşılır bir kitap yazmasını istemesi üzerine elindeki müsveddeyi temizle çekip çok süslü bir dîbâce ekleyerek paşaya sunmuştur. Eserin 25 Mart 1773 tarihinde yazıldığına dair kayıt (Babinger, s. 350-351; Çeltikçi, s. 58-59) doğru değildir. Zira bu, müellifin hastalıktan kurtulduğu tarihtir. Ayrıca Gazi Hasan Paşa'nın Bursa'dan sonra Yenişehir'e geçerek Âyan Ahmed Bey'i öldürmesi olayı 1191'de (1777) gerçekleşmiştir (Ahmed Vâsîf Efendi, s. 77). Nitekim müellif de hazırladığı müsveddenin Gazi Hasan Paşa'nın gelişine kadar neredeyse unutulmuş bir halde kaldığını ifade etmektedir (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 206, vr. 4^a). Eserin (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2403; Ali Emîrî Efendi, nr. 206) nüshaları bulunmaktadırlar. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüsha eserin müsveddesidir (Çeltikçi, s. 59). **2. Gazavât-ı Yûsuf Paşa.** Sadrazam Koca Yûsuf Paşa'nın 1201 (1787) yılında Avusturya üzerine yaptığı seferi konu edinmektedir. Eser, Yûsuf Paşa'nın başarılarını anlatan fetihnâmenin Bursa'ya gönderilen şekline sözlü kaynaklardan edinilen bazı bilgilerin eklenip edebî bir dille anlatımından ibarettir (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 205; TSMK, Hazine, nr. 1428). Fatih Çeltikçi, Ali Emîrî ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshalarını karşılaştırıp eserin metnini hazırlamış, çalışmada Cizyedar ailesi üyelerinin hayatları, kurdukları vakıflar, kütüphaneleri ve diğer hayratları bir bütün halinde ele almıştır (bk. bibl.). Cizyedarzâde'nin *Tercüme-i Metn-i Beyân, İlm-i Sarf,*

Tercüme-i Şâfiye, Risâle-i Mihâdiyye, Sâlihîyye ve Münşeat adlı kitaplarından başka Vak'anüvis Şefik Mehmed Efendi'nin (ö. 1127/1715) *Şefiknâme* adlı eserine de hâşiye yazdığı belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Vâsîf Efendi, *Mehâsinü'l-âsâr ve ha-kâikü'l-ahbâr* (haz. Mücteba İlğürel), Ankara 2014, s. 77; Mehmed Cemâleddin, *Osmanlı Tarihi ve Müverrihleri: Âyine-i Zurefâ* (haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2003, s. 29, 39; Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* (haz. İsmail Özen), İstanbul 1975, III, 34; Babinger (Üçok), s. 350-351; Fatih Çeltikçi, *Cizyedarzâde Ahmed Bahâüddin Efendi ve Fetihnâmesi* (yüksek lisans tezi, 2003), ÜÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 54-55, 58-59; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Cezayirli Gazi Hasan Paşa'ya Dair", *Osmanlı Tarihinden Portreler: Seçme Makaleler I*, İstanbul 2010, s. 323-343; Nilüfer Alkan Günay, "Müsaderenin Sosyal ve Ekonomik Bir Analizi: 18. Yüzyıl Sonlarında Bursa'da Yapılan Müsadereler", *TTK Belleten*, LXXVI/277 (2012), s. 793-815; a.mlf., "19. Yüzyıl Başlarında Bursa'da Âyanlık ve Âyanlık Mücadeleleri", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXII/22, Bursa 2012, s. 1-20; Mahir Aydın, "Cezayirli Gazi Hasan Paşa", *DİA*, VII, 501-503; Kemal Beydilli, "Halil Hamîd Paşa", a.e., XV, 316-318; a.mlf., "Yûsuf Paşa, Koca", a.e., XLIV, 23-25.

DAVUT ERKAN

COLIN, Georges-Séraphin (1893-1977)

Arap dili ve lehçelerine dair
çalışmalarıyla tanınan
Fransız şarkiyatçısı.

4 Ocak 1893'te Anabaptist bir baba ile Katolik bir annenin çocuğu olarak Champagne'da doğdu. Babası Tours şehrine vergi memuru olarak tayin edilince burada ilkokulu ve ardından Descartes Lisesi'ni bitirdi (1911). Daha sonra Paris'e giderek l'Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes'ta Arapça, Doğu Arap lehçeleri, Türkçe, Farsça, Habeşçe, Malayca okudu ve 1914'te mezun oldu. I. Dünya Savaşı çıkınca askere alındı. Bir süre cephede savaştıktan sonra l'Ecole Nationale müdürünün tavsiyesi üzerine Fransa'nın Fas sömürge valisi General Lyautey'in talebiyle Fas'a giderek askerliğine orada tercüman olarak devam etti. 1918'de istihbarat biriminde yardımcı tercümanlıkla görevlendirildi. Bu sırada Fas'ın bazı şehirlerini yakından tanıma imkânı buldu. Ekim 1919'da terhis edildi ve Mısır'a gidip iki yıl Kahire'de Fransız Arkeoloji Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalıştı. Kasım 1921'de Fas sömürge idaresi tarafından Tanca'da sosyal araştırmalar merkezi müdür yardımcılığına atandı. Bu yıllardan itibaren diplomatik görevinde yükselmesinin yanı sıra ilmi çalışmalara da

Georges-Séraphin Colin

ağırlık verdi. 1926'da Rabat'taki Fas Yüksek Araştırmalar Enstitüsü'nde görev aldı. Ardından burada modern Arapça hocası oldu, okulun müdürlüğüne getirildi ve 1958 yılına kadar bu görevde kaldı. Colin, Fas'taki görevini sürdürürken bir yandan da 1927'de l'Ecole Nationales'de William Marçais'den boşalan kürsüde hocalık yapmaya başladı. Bu okulda Mağrib Arapçası okuttu ve görevini emekli olduğu 1963 yılına kadar sürdürdü. Böylece Rabat'ta otuz iki, Paris'te otuz altı yıl öğretim üyesi olarak çalıştı. Emekliliğinin ardından zamanının büyük bir kısmını Merakeş'te mahallî lehçeler üzerine araştırmalar yaparak geçirdi. 25 Ocak 1977'de öldü.

Berberî dilini lehçeleriyle birlikte çok iyi konuşan Colin, Merakeş'teki görevi boyunca bazı Faslılar'dan da yardım almak suretiyle Mağrib Arapçası mahallî lehçelerini incelemiş ve bu konuda çok sayıda makale yazmıştır. Ayrıca epigrafi, Kuzey Afrika-Endülüs tarihi ve mimarisini gibi konularda araştırmalar yapmış, yazdığı makalelerin çoğu görev yaptığı enstitü tarafından çıkarılan *Hespérîs*'te, ayrıca *al-Andalus*, *Bulletin de l'institut français d'archéologie orientale*, *Bulletin de la société de linguistique de Paris* ve *Islamica* dergilerinde yayımlanmıştır. *Encyclopédie de l'Islam*'ın ilk edisyonu için bazı maddeler hazırlamış, Kuzey Afrika ve Endülüs tarihine dair bir kısım kaynakları neşretmiş, Mağrib tarihi hakkında önemli derlemeler yapmıştır. Endülüslü meşhur zecel şairi Ebû Bekir İbn Kuzmân'ın divanı üzerinde yıllarca çalışmışsa da bunu tamamlayamamıştır. Ancak evrakı arasında bu divandan 149 zecel türü halk şirinin vezinlerinin tahlili, tahkiki ve Fransızca tercümesi çıkmıştır. *Encyclopédie de l'Islam*'da "İbn Kuzmân", "Bârûdî" ve "Filâha" maddelerini de o yazmıştır.

Eserleri. Telif: 1. Pour lire la presse arabe. Vocabulaire des principaux néologismes usités dans l'arabe